

ЕДНА ПО-РАЗЛИЧНА ИНТЕРПРЕТАЦИЯ НА ПРОБЛЕМА ЗА ЛИДЕРСТВОТО

Гл. ас. д-р Боряна Илиева, СА „Д.А. Ценов” – Свищов

Резюме: Идеята е породена от лидерската криза в наши дни. Особеностите на епохата до известна степен препятстват открояването на личности-лидери, способни да предложат решения за излизане от възникващите ситуации и конфликти. Задълбочаващата се индивидуализация предполага по-скоро възприемане на идеи, отколкото на лидери. Друг е въпросът, че идеите достигат до масите чрез държавниците, политиците, обществено значимите фигури. Тяхната мъдрост се изразява в умението им да уловят общественото настроение, нагласи, потребности и да им предадат разумно и приемливо звучене, за да придобият те увличаща сила. При тези обстоятелства е възможно припознаване на лидер.

Ключови думи: Идея, лидер, индивидуализъм, криза.

Проблемът за лидерството съвсем не се свързва само със съвременното, защото хората винаги са имали потребност да вярват в някого и да го следват продължително време, в нещо, което да ги насочва в социалното им битие. Но днес лидерската криза придобива все по-отчетливи очертания и никой не я отрича, а в исторически план значимите промени в обществения живот често са резултат на лидерски действия и влиянието им върху масите. За съжаление не сме свидетели на ярко открояващи се обществени фигури-лидери, които притежават потенциал да ориентират и увлекат обществената енергия към градивни действия. Още повече, светът постепенно се отдалечава от крехкото състояние на относителен порядък и все повече навлиза в хаос, което в още по-голяма степен поражда необходимостта от лидерство. Разгръщащите се процеси, резултат от технологии и динамика на живота, водят към срив на общественото доверие към конкретни личности, които масите ще припознаят като лидери. Все по-задълбочаващият се индивидуализъм, достигащ до уродливата форма на егоизъм, трудно ще допусне ярък, открояващ се лидер. Обобщаващо Улрих Бек казва: „... индивидуализацията се разгръща в такива рамкови условия, които по-малко от когато и да било допускат автономно ин-

дивидуално съществуване.”¹ Изводът му се отнася както за обикновения човек, така и за държавника, политика.

Харизмата не е достатъчна да увлича и влияе. Знанията, идеите, креативността могат да превърнат личността в незаменима, в лидер. Потенциала за консолидация на масите е в идеята, а ако ценната идея се идентифицира с конкретна личност, то е възможно тя да израсте като лидер. Успешното лидерство е подплатено от силна, градивна идея, без разбира се тази позиция да се приема за закономерност. Маргарет Тачър се възприема като лидер-реформатор от британците /значима е идеята, а не самата личност/. Александър Велики, Наполеон, Чърчил са припознати като лидери-бойци, а не просто заради самите тях. Подобна е ситуацията около лидерите-миротворци: Махатма Ганди, Индира Ганди. Лидерите – личности или държави с идеите към които се придържат и реализират, могат да поведат масите към спасение, но понякога и към гибел /Хитлер, Сталин/. Лидерите променят реалността чрез идеите, друг е въпросът дали те притежават уменията да ги доближат до обществото.

Актуален познавателен модел, отчасти обективизирана идея, която във времето се приема нееднозначно е глобализацията. Тя всъщност доведе до разединяване, разкъсване, а от тук и противопоставяне на държави, нации, социални слоеве, в името на задоволяване на частни интереси. Идеята не беше припозната от обществото като градивна, осигуряваща социален просперитет, което я лиши от квалификацията водеща и личностно обезпечаване. Глобалното ѝ влияние и ангажиране на обществото щеше да е факт, ако мултиплицираше предложения за разумно поведение в съвременната динамична и сложна среда. Глобализацията не само не придоби личностно покритие, но и не се превърна във водеща. Фрагментацията на света по политически, религиозни, културни, икономически признаци все повече се задълбочава, а този процес изисква търсене на всеобхващаща, тотално ангажираща света идея, която да намали противопоставянето и конфликтите. Кризата в идейното и личностно лидерство не може да бъде преодоляна от съвременните технологии, защото виртуалният свят е едно, а потребностите от материални и духовни блага – друго. Това дава основание на Цв. Семерджиев в книгата си „Стратегическо ръководство /лидерство/” да твърди, че реалността през първите десетилетия на настоящия век е подтискаща, а бъдещето неясно. Ако идеята за нов потребителски морал бъде покрита от силна, духовно извисе-

¹ Бек, Улрих, Рисковото общество, С/2013, с. 229.

на личност и повлияе върху всички социални слоеве /от най-бедни до свръх богати/, то тя ще рефлектира върху разпределението и контрола над ресурсите – предпоставка за намаляване на социалното неравенство, ограничаване на конфликтите и изблиците на насилие. Но в нарастващата сложност на съвременния свят не се открояват градивни идеи, произтичащи както от масите така и от личности, които имат потенциала да ограничат хаоса и непредсказуемостта. Досегашната социална организация е разклатена от все по-задълбочаващите се диспропорции в разпределението на ресурсите и засилващ се дефицит. Очевидно е, че идеи, личности, институции са неадекватни на реалността. В дигиталната епоха светът се оказва в позиция на идейно безсилие. То поражда и лидерската криза.

Друг аспект на лидерството може да се търси на ниво държави. Лидерството на две велики държави – СССР и САЩ /генератори и износители на идейно-политически схеми/ основано на идейна база роди двуполусния модел. За тези страни лидерството на международната арена бе въпрос на национално самосъзнание. Днес в този периметър останаха САЩ, които се опитват да вкарат света в модела пазарна икономика-либерална демокрация. Друг е въпросът доколко и как се спазват принципите на модела. Износът на демокрация по силов път се оказа неуспешен. Идеята не прерасна във водеща, защото беше подменена от консумативността или влезе в разрез с вековни етнокултурни или религиозни традиции. Новите политически икономически реалности поставят под въпрос лидерството на САЩ. Действията на глобалния лидер са демонстрация на агресивно поведение, което поставя под заплаха националната безопасност на редица държави и не се припознава като арбитър в конфликтите. Отсъствието на актуални и конструктивни идеи постепенно го превръща в „лидер” без последователи. Очевидно позицията на деструктивизъм хвърля сянка върху водещата им роля. Този статут може да се утвърждава само с идеи за трансформиране и укрепване на международния ред при отчитане на променящите се реалности. В тези условия личностното лидерство ще произтече от иновативните идеи. Редица събития по недвусмислен начин показват, че глобалният лидер няма потенциала или интереса да се справи с кризите. Той не зачита установените вече правила и въпреки това се възприема и действа за съхраняване /или налагане/ на водещата си роля. Ако след Втората световна война САЩ са припознати като лидер то в предстоящите десетилетия лидерството ще се обуславя от демографски, икономически и идейни фактори. Демографският фактор по-скоро ще тласка света към безредие, икономическото пре-

възходство ще задълбочава неравенството, а от тук противоречията и конфликтите, но пък ще гарантира власт и независимост. Единствено идейният фактор има потенциала да увлече, да обсеби общественото съзнание и да изведе на лидерски позиции други нации.

Идейното лидерство в Европа също е в криза. Не се откроява визия, която да обедини европейските народи /борбата срещу тероризма има този заряд/ и практически да се справи с трудностите – миграционната вълна, сигурността на всички нива, двойните стандарти.

Обществената мисъл генерира идеи и те изразяват потребности, но не се открояват личности с потенциал да ги развият и реализират. Лидерството не е резултат единствено на харизма или на ситуация. В социалния живот има примери, които доказват, че не винаги, макар и сложни ситуации раждат личността-лидер. Понякога силни, иновативни хуманистични, културни идеи обединяват и увличат големи групи хора за дълго време, двигатели са на обществения живот без да се идентифицират с конкретна личност. Личността уловила авангардната идея провокира позитивно отношение на масите към себе си и влиза в ролята на лидер. Но тук е възможен и друг вариант. Амбициите за личен успех и доминиране тласкат личността към обсебване на обществените нагласи за лична употреба. И двете страни са с надежда и вяра, но изпълнени с различно съдържание. Обществото натовазва личността и очаква от нея да реализира целта заложенa в идеята, а личността откликва на обществената потребност, но целта ѝ е ориентирана в друга посока. Благодарение на определен набор от специфични качества личността може да подчини на своя интерес работещи и продуктивни търсения. Успехът, подчинен на личния интерес отнема от потенциала и енергията на идеята и масите започват да я възприемат като несъстоятелна. В подобна ситуация не може да става реч нито за лично, нито за идейно лидерство.

В съвсем друга плоскост се развиват отношенията между президента Франклин Рузвелт и американската нация. Щенията на нацията за излизане от икономическата депресия и неговите икономически възгледи и нов геополитически курс стоят в основата на превръщане както на Съединените щати, така и на самия Рузвелт в лидери. Подобна е картината във Великобритания през Втората световна война. Чърчил става изразител на непоколебимата идея на своята нация за разгром на Германия. Той дава на Европа това от което тя най-много се нуждае – доверие в ценностите, авторитет, увереност в правотата на действията. С упорития си отказ дори да обмисля поражение или компромисен мир нация и лидер променят хода на съвременната история.

Неговият биограф Борис Джонсън смята, че без Чърчил светът не би бил такъв, какъвто е днес.

Заслужава внимание и позицията на Х. Кисинджър, който макар да не се фокусира върху проблема за лидерството индиректно изказва своето мнение за този феномен, но в условията вече на информационната епоха. Глобалният информационен поток плъзга обществената мисъл по повърхността на проблемите и я затруднява да генерира идеи. Трите компонента в съзнанието – информация, познание, мъдрост не са равностойни. Информацията главолмно връхлита общественото съзнание и дори заплашва да затрудни познанието. Личността и масите все повече се отдалечават от мъдростта. „Едно общество би имало късмет ако лидерите му могат да стигнат равнището на мъдростта.”² Това разбиране смятаме дава обяснение на въпроса защо липсват лидери в съвременното общество. И още един цитат на Кисинджър ще даде отговор за отсъствието на градивни идеи у масите и у личностите. „...Когато едно общество се води от там, където е, до там, където никога не е било, всеки нов курс предлага предимства и недостатъци, които винаги ще изглеждат тясно балансирани. Да се предприеме пътешествие по неизминаван никога път изисква характер и смелост: характер, защото изходът не е очевиден, смелост, защото пътят ще бъде самотен в началото. И държавникът трябва да вдъхновява своя народ да упорства в начинанието. Големите държавници /Чърчил, двамата Рузвелт, Дьо Гол и Аденауер/ имат тези качества на визия и решимост, но в сегашното общество става все по-трудно те да се развиват.”³

ЛИТЕРАТУРА

1. Семерджиев, Цв. Стратегическо ръководство /лидерство/, С/2005г.
2. Кисинджър, Х. Световен ред, С/2015, издателска къща Труд, ISBN 978-954-398-397-1.
3. Нешев, П. Политическа психология издателство ВСУ „Черноризец Храбър”, 2013г. ISBN-978-954-715-951-6.
4. Бек, Улрих. Рисковото общество, издателска къща Критика и хуманизъм, С/2013, ISBN- 978-954-587-177-1.

² Кисинджър, Хенри, Световен ред, С/2015 г., с. 331.

³ Пак там, с. 330.